

ΚΕΙΜΕΝΟ 1 : Μεσσιανισμός, Αιμ. Χουρμούζιος (απόσπασμα)

Όταν η δημοκρατία λειτουργεί ομαλά, και το κοινωνικό σύνολο δεν επηρεάζεται από καμιά ψύχωση, η λογική γίνεται ο αποφασιστικός παράγων για την εκτίμηση των πολιτικών προγραμμάτων και για την επιλογή των οργάνων της διοικήσεως. Κατά σοφή δε οικονομία έχει γίνει δεκτό ότι η διάρκεια της τετραετίας είναι επαρκής, για να λειτουργήσει ορθολογικά η πολιτική κρίση των διοικούμενων. Ο μεσσιανισμός διεκδικεί την κατάργηση της κοινωνικής κρίσεως και αξιώνει την παράδοση άνευ όρων, μονοπωλώντας υπέρ ενός ατόμου και την κρίση και τα μέσα για την αντιμετώπιση και τη λύση των προβλημάτων της δημόσιας ζωής.

Δύο είναι οι κύριες μορφές του μεσσιανισμού, ο μυστικιστικός και ο δικτατορικός. Για να ευνοηθεί ο μεσσιανισμός απαιτείται μειωμένη δύναμη αντιστάσεως της ορθής κρίσεως και όταν ο ψύχραιμος κοινωνικός ορθολογισμός υποχωρεί, τείνει να καταλάβει τις θέσεις που εκκενούνται, ο κοινωνικός μυστικισμός. Ο κοινωνικός μυστικισμός είναι κατάσταση συγγενική με τη μοιρολατρία υπό την έννοια μίας εκούσιας απαλλοτριώσεως της συλλογικής πολιτικής ευθύνης υπέρ του ενός. Στην περίπτωση του μυστικιστικού μεσσιανισμού το κοινωνικό σύνολο αυτοπαραδίδεται με τον δημοκρατικό οπλισμό του, ο οποίος ταχύτατα απορρίπτεται στα άχρηστα. Στην περίπτωση του δικτατορικού μεσσιανισμού το κοινωνικό σύνολο και οι θεσμοί του κατακτώνται με τη βία, αλλά η πρακτική συνέχεια και στις δύο περιπτώσεις είναι ταυτόσημη. Η δημοκρατία αποπνίγεται και στη θέση της υποκαθίσταται η δικτατορία.

Οι μεσσίες και οι δικτάτορες είναι πλασμένοι από την ίδια ύλη. Στην καλύτερη περίπτωση είναι σφετεριστές των δημοκρατικών δικαιωμάτων του λαού, στη χειρότερη και συνηθέστερη, είναι πολιτικοί τυχοδιώκτες. «Καλύτερη» πρέπει να θεωρηθεί η περίπτωση της αυτόβουλης από μέρους του λαού, εκχωρήσεως των δημοκρατικών του δικαιωμάτων – η χαρακτηριστικότερη περίπτωση κοινωνικής ψυχώσεως – οπότε έχουμε το φαινόμενο του κοινωνικού μυστικισμού στη νοσηρότερή του εκδήλωση. Η ψυχολογική ιδιοσυστασία των μεσσιών δε διαφέρει και πολύ από την ιδιοσυστασία των δικτατόρων. Αν οι μεσσίες εκμεταλλεύονται ή δημιουργούν την κοινωνική ψύχωση που ευνοεί την προβολή τους, ουσιαστικά δεν αποβλέπουν παρά στη μονοκρατορική άσκηση της εξουσίας, οποιαδήποτε κι αν είναι τα ενδιάμεσα στάδια για την κατάκτησή της. Οι υποψήφιοι δικτάτορες στον ίδιο αντικειμενικό σκοπό αποβλέπουν, μόνο που είναι πιο αδιάστατοι στην πραγμάτωση του σκοπού αυτού. Το γεγονός ότι η δημοκρατία παρέχει όλες τις δυνατότητες για την πολιτική επιβολή μίας προσωπικότητας, αρκεί για ν' αφαιρέσει απ' οποιαδήποτε απόπειρα ανώμαλης ανόδου στην αρχή το ηθικό της έρεισμα, μετατάσσοντάς την στον πολιτικό τυχοδιωκτισμό. (.....)

Ο μεσσιανισμός είναι παραγωγός και παράγωγο των ψυχώσεων. Μπορεί, δηλαδή, και να επηρεάσει την κοινωνική ψυχολογία αλλά και να αναδυθεί ως συνέπεια της ομαδικής υστερίας, σαν αντίδοτο σ' ό,τι η υστερία αυτή προεξοφλεί ως απειλή ή ως κίνδυνο. Η εμφάνιση του μεσσιανισμού, εκτός του ότι ανταποκρίνεται σε νοσηρές κοινωνικές ή πολιτικές καταστάσεις, προϋποθέτει και μία ροπή του κοινωνικού συνόλου που χαρακτηρίζει πρακτικές κοινωνικές ανάγκες που πειθαρχούν στη δική τους λογική που ακολουθεί μια κοίτη καθορισμένη από την ιστορική πορεία της ανθρωπότητας: πουθενά δεν έχει σημειωθεί αντιστροφή του ρεύματος. Ό,τι δίνει την εντύπωση αντιστροφής είναι μονάχα ευφυής σκηνογραφία η οποία όμως δεν αντέχει στην πρώτη δυνατή ριπή. Οι μεσσιανισμοί είναι επικινδυνότητες παρενθέσεις στην ομαλή πολιτική ζωή των λαών, ακριβώς διότι, για να ασκήσουν τη γοητεία τους, χρειάζονται την παραπλανητική σκηνογραφία που θολώνει πρόσκαιρα την ορθή κοινωνική κρίση. Αλλά μέσα σ' αυτό το πρόσκαιρα υπάρχει μεγάλος χώρος για την περιπέτεια.

ΣΤΟ ΠΟΙΗΜΑ αυτό, που γράφτηκε γύρω στο 1900, ο Καβάφης επιχειρεί την πρώτη του έξοδο από τα μικρά δράματα της έγκλειστης ψυχής προς το κοινωνικό επίπεδο. Το πιο εντυπωσιακό από άποψη τεχνικής σ' αυτό το ποίημα, συγκριτικά με παλιότερες προσπάθειες του ποιητή, είναι ο θεατρικός τρόπος ανάπτυξής του.

- Τι περιμένουμε στην αγορά συναθροισμένοι;
Είναι οι βάρβαροι να φθάσουν σήμερα.

- Γιατί μέσα στην Σύγκλητο μια τέτοια απραξία;
Τι κάθοντ' οι Συγκλητικοί και δεν νομοθετούνε;

5 Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα.
Τι νόμους πια θα κάμουν οι Συγκλητικοί;
Οι βάρβαροι σαν έλθουν θα νομοθετήσουν.

- Γιατί ο αυτοκράτωρ μας τόσο πρωί σηκώθη,
και κάθεται στην πόλεως την πιο μεγάλη πύλη
10 στον θρόνο επάνω, επίσημος, φορώντας την κορόνα;

Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα.
Κι ο αυτοκράτωρ περιμένει να δεχθεί.
τον αρχηγό τους. Μάλιστα ετοίμασε
για να τον δώσει μια περγαμνή. Εκεί
15 τον έγραψε τίτλους πολλούς κι ονόματα.

- Γιατί οι δυο μας ύπατοι κι οι πραίτορες εβγήκαν
σήμερα με τες κόκκινες, τες κεντημένες τόνες.
γιατί βραχιόλια φόρεσαν με τόσους αμεθύστους,
και δαχτυλίδια με λαμπρά, γυαλιστερά σμαράγδια.
20 γιατί να πιάσουν σήμερα πολύτιμα μπαστούνια

μ' ασήμια και μαλάματα έκτακτα σκαλιγμένα;

Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα·
και τέτοια πράγματα θαμπώνουν τους βαρβάρους.

- Γιατί κι οι άξιοι ρήτορες δεν έρχονται σαν πάντα
25 να βγάλουνε τους λόγους τους, να πούνε τα δικά τους;

Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα·
κι αυτοί βαριούντ' ευφράδειες και δημηγορίες.

- Γιατί ν' αρχίσει μονομιάς αυτή η ανησυχία
κι η σύγχυσις. (Τα πρόσωπα τι σοβαρά που έγιναν).
30 Γιατί αδειάζουν γρήγορα οι δρόμοι κι οι πλατέες,
κι όλοι γυρνούν στα σπίτια τους πολύ συλλογισμένοι;

Γιατί ενύχτωσε κι οι βάρβαροι δεν ήλθαν.
Και μερικοί έφθασαν απ' τα σύνορα,
και είπανε πως βάρβαροι πια δεν υπάρχουν.

35 Και τώρα τι θα γενούμε χωρίς βαρβάρους.
Οι άνθρωποι αυτοί ήσαν μια κάποια λύσις.

Αγορά: (το Forum των Ρωμαίων)· τόπος, όπου στα αρχαία χρόνια μαζευόταν ο λαός. Εκεί γίνονταν συζητήσεις, μεταδίδονταν ειδήσεις και μιλούσαν οι ρήτορες.

Σύγκλητος: συλλογικό σώμα διαφόρων αρχαίων και νεότερων πολιτειών με ύψιστα καθήκοντα (νομοθετικά, διοικητικά κτλ.).

τον: του (ιδιωμ. τύπος).

ύπατος: τίτλος ανώτατου άρχοντα με ευρύτατες δικαιοδοσίες.

πραίτορες: ανώτεροι άρχοντες στην αρχαία Ρώμη και το Βυζάντιο.

τόγα ή ταγκά: επίσημη περιβολή ανώτατων αξιωματούχων.

αμέθυστος: πολύτιμος λίθος.

Ερωτήσεις

ΘΕΜΑ Α

Να αποδώσετε συνοπτικά σε κείμενο 60-70 λέξεων τις θέσεις του αρθρογράφου του κειμένου 1 για τους λόγους που δημιουργούν το μεσσιανισμό. **Μονάδες 15**

ΘΕΜΑ Β

1. Τι εννοεί με τη φράση . «Ο μεσσιανισμός είναι παραγωγός και παράγωγο των ψυχώσεων» ο συγγραφέας; Να αναπτύξετε τη σκέψη του σε 40-50 λέξεις, **Μονάδες 10**

2. Ποια νομίζετε ότι είναι η πρόθεση του συγγραφέα στη 2^η παράγραφο του κειμένου 1; Πώς ο τρόπος με τον οποίο επέλεξε να την αναπτύξει υπηρετεί την πρόθεση αυτή;

Μονάδες 10

3. Ο συγγραφέας ισχυρίζεται στη 3η παράγραφο ότι «η ψυχολογική ιδιοσυστασία των μεσσιών δε διαφέρει και πολύ από την ιδιοσυστασία των δικτατόρων».

Με ποιον /-ους τρόπο/ους προσπαθεί να σε πείσει; β) Θεωρείς ότι τελικά καταφέρνει να σε πείσει; Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου αξιολογώντας την πειστικότητα του τρόπου ή των τρόπων που χρησιμοποιεί.

Μονάδες 10

4. Στο παρακάτω απόσπασμα χρησιμοποιεί ο συγγραφέας το γ' ενικό πρόσωπο. Να μετασχηματίσετε το κείμενο χρησιμοποιώντας το β' ενικό πρόσωπο. Τι αλλάζει ως προς το ύφος;

«Οι μεσσίες και οι δικτάτορες είναι πλασμένοι από την ίδια ύλη. Στην καλύτερη περίπτωση είναι σφετεριστές των δημοκρατικών δικαιωμάτων του λαού, στη χειρότερη και συνηθέστερη, είναι πολιτικοί τυχοδιώκτες. [...] Οι υποψήφιοι δικτάτορες στον ίδιο αντικειμενικό σκοπό αποβλέπουν, μόνο που είναι πιο αδίστακτοι στην πραγμάτωση του σκοπού αυτού.»

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Γ

Αξιοποιώντας τους κειμενικούς δείκτες του ποιήματος (π.χ. εικόνες, αντιθέσεις, γλωσσικές επιλογές, κτλ.) να σχολιάσετε το θέμα που πιστεύετε ότι τίθεται στο ποίημα αυτό, κατά την κρίση σας. (100-200 λέξεις). **Μονάδες 15**

ΘΕΜΑ Δ

Πολλοί είναι σήμερα εκείνοι που επισημαίνουν τους κινδύνους που κρύβει η έξαρση και αναβίωση δογματικών ιδεολογιών που διακρίνονται από έντονο φανατισμό για την ύπαρξη της δημοκρατίας. Ποιοι κατά τη γνώμη σας είναι οι κίνδυνοι αυτοί; Πώς μπορούíte οι νέοι να αντισταθείτε στην επίδραση που τυχόν μπορούν να ασκήσουν πάνω σας οι ιδεολογίες αυτές;

Αναπτύξτε τις απόψεις σας σε μια ομιλία 300-400 λέξεων που εκφωνείτε στο σχολείο σας στα πλαίσια του εορτασμού της επετείου του Πολυτεχνείου. **Μονάδες 30**